

מכון מניטו

קווי השבר בחברה הישראלית

מאמר שכתב הרב יהודא לאון אשכנזי (מניטו)

תרגום: יואל חדד

הגהה: הרב אורי שרקי

התגובה של חלק ניכר מהאוכלוסייה היהודית בישראל לרצח יצחק רבין רק הדגישה את קווי השבר המפלגים את החברה היהודית בישראל. הבעיות הודחקו עד עתה משתי סיבות: הסולידריות של פְּנִיָה של חברה הנתונה במצור, ואחוות הניצולים ממאה ועשרים גלויות החווים יחד את הגשמת חלום שיבת ציון. שני הגורמים האלה הולכים ומאבדים מחשיבותם. יחד עם זאת, החלוקה החמורה יותר אינה זו שמחלקת בין חילונים לדתיים, כי אם זו המחלקת בין ציונים לשאינם ציונים.

אין זה פשוט עבור ישראלי להעביר את החוויה הזאת ליהודים היושבים בגולה. למילים אין בהכרח אותן משמעויות, ולנוכח התעמולה של ה"תקינות הפוליטית", מילון המונחים נתון במלכודת. בגולה, הזהות היהודית מוגדרת מבחינה לגאלית מתוך שייכות - לעיתים רבות בדויה - לנאמנות דתית. בישראל לעומת זאת, הזהות היהודית מוגדרת בעיקר כהשתייכות לאומית. זה נכון בראש ובראשונה עבור ה"דתיים" המודעים לטבע הלאומי של מסורתם, כשהם חיים אותה בעברית. למעשה, הציונים הדתיים אינם נזקקים להצדיק את היותם ציונים. היא עצמותית לתודעתם הדתית. לעומת זאת, הישראלים המגדירים עצמם חילונים, נדרשים באופן בלתי נמנע להצדיק את יהדותם אם לא גם את זהותם היהודית. הם חשים בנוח לעשות זאת רק במידה שהם ציונים באמת.

על מנת להבין את שורשי המבוכה דאידינא, יש להתבונן בהבדלים בין המניעים להימצאות בארץ. באופן מאוד סכמטי, שהרי כל אישיות הינה תמיד זירתה של סינתזה פרדקוסלית, ניתן להצביע על שלושה כיוונים:

א. זרם הציונות המדינית

זה הזרם שאנו חבים לו את הקמת המדינה. מדובר ביהודים, שכאשר הבחינו עוד בטרם השואה שהחיים היהודים בגולה מסכנים את עצם קיומו של העם היהודי, החליטו לשים קץ לגלות ולשוב להיות עברים בארץ העברים. לרוב, כשהם השליכו מעליהם את המעמד הסוציו-פוליטי של היהודי הגלותי, השליכו גם כן את היהדות של קהילות מוצאם, אותן הם האשימו בדחיקת היהודים לאסון ההתבוללות הלאומית ולאנטישמיות.

ב. הזרם הציוני-דתי

מדובר ביהודים שמשתתפים באופן מלא בחזון של הציונות המדינית, אך מגשימים אותו מתוך כוונה להיות יהודים במלוא מובן המילה, כולל במובן הדתי והרוחני של היהדות.

ג. החרדים

אלו היהודים הדתיים המוגדרים שלא בצדק כ"אורתודוקסים" הבלעדיים, והם א-ציונים או אנטי-ציונים. ישיבתם בארץ היא מתוך כוונה לחיות ב"ארץ הקודש". הם אינם שותפים בחזון הציוני, ונאבקים בו מבחינה אידיאולוגית ורוחנית. אמנם רבים מהם, מבחינה אישית, הינם אזרחים ישראלים נאמנים לחוק. אבל דרכם מייצגת את הפרדוקס של אפשרותם לחיות ב"ארץ הקודש" רק בחסדה של המדינה הציונית, שאינם מכירים בלגיטימיות הדתית שלה. בדרך כלל הם מעדיפים להתאגד ב"גטאות" של ממש.

מלבד אותם מניעים, המבטאים בין היתר את ההסתעפות של המפלגות הפוליטיות, קיימת האומה היהודית הישראלית, הכוללת מספר רב של יהודים קוסמופוליטים - שלמרות שהם מדברים עברית - הם נמצאים בארץ משום שהם נמצאים בה. בהתאם למאורעות השעה הסוציו-פוליטיים, הם מסייעים לחזק את השליטה של זרם זה או אחר.

מלבד זאת, החברה הישראלית בכללה מונה מיעוט ערבי משמעותי, אזרחי המדינה, שנציגיו בכנסת העניקו את השלטון לקואליציה הממשלתית הנוכחית.

למעשה, המיעוט החילוני המיליטנטי הנמצא בשלטון, מציב את מדינת ישראל על נתיב של כינון ישות יהודית-ערבית. אמנם לא במפורש, אך כזאת במציאות. בראש ובראשונה בתחומי התרבות והכלכלה, ובהמשך - באופן בלתי נמנע - גם בתחום הפוליטי. הדתיים בישראל הם במידה רבה המחסום בפני תהליך זה. מכאן לאופי המתוח של השאלה הדתית-חילונית.

עם זאת, השאלה האמיתית אינה הכמות היחסית של ה"פנאטים" בצד זה או אחר. היא מונחת במכלול הסתירות הפנימיות שמייסדי המדינה שאירו בלתי פתורות. הדור הישראלי החדש זקוק בדחיפות להגדרה ברורה של החזון הציוני בזמננו. אמנם הדור הזה מפולג, אבל המחלוקות בקרבו הן דווקא בנושאים משניים (אם כי לא זניחים) שאותן ירש מהדור הקודם.

והרי הכל כבר מתרחש כאילו גורלה של מדינת ישראל חומק מידי היהודים, ותלוי בהתנהלותם של הערבים, והפילסטינים בכלל. אני מייחל לכך שהם יצליחו לכפות על היהודים להתאחד ביניהם, לפני שהחברה הישראלית תתפצל לבלי שוב.